

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Спецвипуск 15. Частина 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

(Спецвипуск 15)

Частина 1

Слов'янськ - 2015

ISSN 2077–1827
УДК 371.13
ББК 74.202
Г. 94

Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. **В.І. Сипченка**]. – Спецвип. 15. – Ч. 1. – Слов'янськ : ДДПУ, 2015. – 259 с.

Редакційна колегія:

Сипченко В.І.	– кандидат педагогічних наук, професор
(відповідальний редактор)
Борисов В.В.	– доктор педагогічних наук, професор
(заступник відповідального редактора)
Євтух М.Б.	– академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
Солодухова О.Г.	– доктор психологічних наук, професор
Бадер В.І.	– доктор педагогічних наук, професор
Гавриш Н.В.	– доктор педагогічних наук професор
Гриньова В.М.	– доктор педагогічних наук, професор
Григоренко В.Г.	– доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С.Т.	– доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік О.В.	– доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О.	– доктор педагогічних наук, професор
Пономарьова Г.Ф.	– кандидат педагогічних наук, професор
Панасенко Е.А.	– кандидат педагогічних наук, доцент

У збірнику праць представлено результати наукових досліджень проблеми впровадження в процес фахової підготовки майбутніх учителів сучасних інноваційних технологій. Висвітлено теоретико-методологічні основи професійної підготовки спеціалістів у галузі освіти, питання формування й розвитку методичної компетентності майбутнього вчителя, роль і значення в цьому процесі мультимедійних, інформаційно-комунікаційних, інтерактивних технологій тощо.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

In the collection of scientific works there are introduced the results of the scientific researches of the problem of the implementation of the modern innovational technologies in the process of the professional training of future teachers. There are highlighted the theoretical and methodological bases of the professional training of specialists in the field of education, the problems of the formation and the development of methodological competency of future teachers, the role and meaning of the multimedia, information and communicative, interactive technologies in this process.

For scientists, teachers, doctorates, graduate students, students of teacher training institutions, practitioners of education system.

Збірник наукових праць є фаховим виданням із педагогічних наук

(Бюлетень ВАК України № 3, 2010 р.).

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 8844, видано 09.06.2004 р.**

Видано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Друкується за рішенням Вченої ради
Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 4 від 25.12.2014 р.)

ISSN 2077-1827
© Кафедра педагогіки вищої школи ДДПУ

ВИЩА ШКОЛА**Гавриш Н.**

д.п.н., проф., головний науковий співробітник лабораторії дошкільного виховання й освіти НДІ проблем виховання НАПН України

Сущенко О.

к.п.н., доц, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

УДК 37.035-053.4 : 316.46**БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСТВА
У ДІТЕЙ**

Інтенсивність демократичних перетворень суспільства значною мірою залежить від соціальної активності його членів, їх здібності успішно взаємодіяти між собою актуалізує проблему розвитку у дітей і молоді особистісної активності, здатності проявляти самостійність і відповідальність – якостей, які лежать в основі лідерства. Вивчення теоретичних основ проблеми лідерства показало, що цей феномен притаманний суспільству на різних рівнях його організації й існує скрізь, де є колективна діяльність. Проблема лідерства складає предмет інтересів теорії управління, психології, педагогіки, у тому числі дошкільної. У статті представлено різні наукові підходи до визначення цього поняття.

Ключові слова: лідерство, багатовекторність, самостійність, відповідальність, діти дошкільного віку.

Гавриш Н.

д.п.н., проф., главный научный сотрудник лаборатории дошкольного воспитания и образования НИИ проблем воспитания АПН Украины

Сущенко О.

к.п.н., доц, доцент кафедры дошкольного и начального образования Луганского национального университета имени Тараса Шевченко

**МНОГОВЕКТОРНОСТЬ ПРОБЛЕМЫ
ФОРМИРОВАНИЯ ЛИДЕРСТВА У ДЕТЕЙ**

Інтенсивність демократических преобразований общества в значительной мере зависит от социальной активности его членов, их способности успешно взаимодействовать между собой актуализирует проблему развития у детей и молодежи личностной активности, способности проявлять самостоятельность и ответственность – качеств, которые лежат в основе лидерства. Изучение теоретических основ проблемы лидерства показало, что этот феномен присущ обществу

на разных уровнях его организации и существует везде, где есть коллективная деятельность. Проблема лидерства составляет предмет интересов теории управления, психологии, педагогики, в том числе – дошкольной. В статье представлены различные научные подходы к определению этого понятия.

Ключевые слова: лидерство, многовекторность, самостоятельность, ответственность, дети дошкольного возраста.

Havrysh N.

*DPN Sci., Chief Researcher, Laboratory of preschool education and Research
Institute of Problems of Education NAPS Ukraine*

Suschenko O.

*PhD, associate professor, assistant professor of preschool and primary
education University of Luhansk*

MULTI PROBLEMS OF FORMATION LEADERSHIP IN CHILDREN

Intensity of democratic transformations of society to a great extent depends on social activity of his cocks; their capabilities successfully to cooperate between itself actualized the problem of development for children and young people of personality activity, ability to show independence and responsibility – qualities which are underlaid leadership. The study of theoretical bases of problem of leadership allows to do a platoon, that this phenomenon is inherent society on the different levels of his organization and exists anywhere that there is collective activity and organization. The problem of leadership makes the article of interests of management theory, psychologists, pedagogic, including to preschool pedagogic. In the article the different scientific going is presented near determination of this concept.

Key words: leadership, multi, independence, responsibility, preschool children

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Складна соціально-економічна і політична ситуація в нашій країні, з одного боку, спричинила надзвичайну соціально-громадянську активність значного числа наших співвітчизників, що проявилась у різних формах волонтерського руху та вільному особистісному добродіянні. З іншого боку, оголила, підняла наверх проблему зараження суспільства коростою байдужості та соціального споживацтва, притаманної величезному пласту представників різних вікових груп громадян. Щоб повернути країну від стану руйнування до відтворення мало одних тільки державних настанов і рішень Ради. Необхідно надихнути людину на активні дії щодо творчої й відповідальної співпраці, готовність до подолання труднощів. Не менш важливою справою є виявлення у громадянській спільноті лідерів, здатних об'єднати однодумців і повести до визначеної мети. Отже, інтенсивність

демократичних перетворень суспільства значною мірою залежить від соціальної активності його членів, їхньої здатності успішно взаємодіяти між собою. Все зазначене актуалізує проблему розвитку в дітей і молоді особистісної активності, здатності виявляти самостійність і відповідальність – якостей, що лежать в основі лідерства.

На важливості формування, починаючи з дошкільного дитинства, активності, самостійності, ініціативності та інших базових особистісних якостей громадянина, готового докладати зусиль для подальшого розвитку та зміцнення держави, наголошується в таких нормативних документах у галузі освіти, як закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти.

У цій статті маємо намір торкнутися різних аспектів багатовекторної проблеми формування лідерства у дітей у загальному контексті гуманістичної місії сучасної освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. З'ясовано, що окремі аспекти порушеної проблеми знайшли широке відображення в науковій літературі. Зокрема, суть лідерства як соціально-психологічного феномена схарактеризовано фахівцями з позицій менеджменту (М. Альберт, Р. Кричевський, М. Мескон, Ф. Хедоурі та ін.), психології (В. Агеєв, Є. Аркін, О. Бодальов, Н. Жеребова, О. Лутошкін та ін.), педагогіки (Д. Алфімов, Р. Буре, А. Макаренко, Н. Семченко, В. Сухомлинський, С. Шацький, О. Янко та ін.).

Низку наукових праць присвячено дослідженню психолого-педагогічних засад виявлення лідерів і особливостей реалізації ними лідерських функцій (О. Бодальов, Ю. Кращенко, О. Лутошкін, В. Петровський); співвідношення феноменів керівництва і лідерства (Н. Жеребова, Р. Кричевський, О. Ступак, О. Янко). Вивчення методів формування лідерських якостей у процесі розвитку дитячого самоврядування в різних видах діяльності представлено у працях Р. Буре, А. Макаренка, М. Рубінштейна, В. Сухомлинського та інших.

Аналіз психологічних особливостей дітей дошкільного віку та специфіки виховної роботи з ними представлено в наукових працях Л. Виготського, О. Запорожця, Д. Ельконіна, Г. Кошелевої, В. Кудрявцева, В. Кузьменко, С. Ладивір, Т. Піроженко, Д. Фельдштейна та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навіть побіжне ознайомлення з широким колом публікацій стосовно лідерства дозволяє зробити висновок, що цей феномен притаманний суспільству на будь-якому рівні його соціальної організації й існує всюди, де є колективна діяльність і організація. Адже спільна діяльність потребує упорядкування дій окремих суб'єктів, вироблення спільних цілей і шляхів їх досягнення. Важливість феномена лідерства усвідомлювалася ще з часів глибокої

давнини, а значний вплив на формування сучасних теорій лідерства спричинили роботи Г. Лебона, Ф. Ніцше, Г. Тарда, З. Фрейда та інших.

Як встановлено, поняття «лідерство» й родово від нього «лідер» мають англійське коріння та етимологічно походять від слів «шлях» і «мандрувати», оскільки раніше лідерами називали людей або судна, які прокладали чи показували шлях. Англійське слово *leadership* можна перекласти і як лідерство, і як керівництво, що в смисловому відношенні відповідає впливові на інших людей з метою діяти з максимальною віддачею для вирішення кола спільних завдань. До останнього часу у сфері ділових, робочих і бізнесових стосунків під *лідерством* розуміли певний потенціал людини, наявність певних особистісних якостей.

Деякі сучасні дослідники (С. Багрецов, Б. Паригін) розуміють лідерство як один із процесів організації й керівництва малою соціальною групою задля сприяння вирішенню групових цілей з максимальним ефектом. При цьому безпосередньо функції лідера покладаються на одного з членів групи, здатного вести за собою інших і брати на себе відповідальність.

На підставі численних досліджень було розроблено низку теорій лідерства, зокрема теорія особистісних якостей, поведінковий підхід і ситуативна теорія лідерства, які дозволяли вирішувати проблему з точки зору комбінації трьох змінних – лідерські якості, лідерська поведінка і ситуація, в межах якої діє лідер. Проте на сьогоднішній день не існує єдиної теорії або підходу, в яких було б відображено спільне бачення теоретиків і практиків феномену лідерства й постаті лідера.

Багатовекторність ключового поняття *лідерство* та інших понять, що складають навколо нього понятійно-сміслову поле підтверджується й результатами проведеного термінологічного аналізу. Коротко представимо його основні результати.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема лідерства, можливо, не в сучасному термінологічному форматі, була актуалізована багато століть тому, проте поняття *лідерство* як науковий феномен виокремилася значно пізніше, з розвитком відповідних теорій лідерства в загальному контексті теорії й практики управління (Д. Алфімов, Ю. Кращенко, В. Крижко, Б. Паригін, М. Риженко, О. Ступак та ін.). Отже, управлінський вектор дослідження проблеми лідерства став певним підґрунтям для подальших досліджень і актуалізував такі споріднені поняття, як «керівник», «командир», «ватажок», «організатор», «активіст» тощо.

Слушною вважаємо думку Т. Шевченко стосовно оцінки лідерства як феномену, залежного принаймні від трьох обов'язкових чинників: конкретної ситуації, що вимагає нестандартного лідерського впливу на її учасників; особи чи осіб із розвиненими лідерськими якостями; сприйняття та підтримка членами групи як учасниками ситуації появи лідера, його ролі та

дій як необхідності. Відтак, лідером визнається найвпливовіша особа з найвищим у конкретній соціальній групі соціометричним статусом, за якою визнається домінантна роль під час прийняття групових рішень і організації колективної діяльності (М. Риженко).

Психологічний вектор дослідження дає змогу визначити його особистісну природу, схарактеризувати чинники, що визначають появу лідера в певному колективі або ситуації, види лідерства тощо. У контексті порушеної в статті проблеми, на нашу думку, заслуговує на увагу дослідження Й. Далгаарда, в якому визначено провідні цінності лідера: взаємоповага, довір'я, відповідальність, мужність, терпимість, допитливість. Опорною якістю в цьому переліку вважається відповідальність, адже лідерство, в першу чергу, є відповідальністю. Без цього не можливе істинне лідерство. Інші ж вимоги, які висуває суспільство до лідера, лежать у площині двох аспектів: вони визначають його успішність і постійно змінюються з часом, оскільки змінюється навколишня ситуація в світі.

Педагогічний вектор дослідження лідерства стосовно дітей дошкільного віку спрямовується низкою питань, на які намагаються відповісти науковці й практики: лідерами народжуються чи їх виховують? Які принципи мають бути провідними для виховання лідерських якостей? Лідерство чи актуально це для дошкільного віку? Якщо зробити саме його домінантою виховання в дошкільному віці, чи не спаплюжить це формування базових якостей особистості, що мають бути чеснотами кожного з членів суспільства? Чи можна надолужити пізніше, потім, коли дитина підросте, чи прийме вона філософію лідера, якщо до сих пір не була на це орієнтована? Яким має бути освітнє середовище, щоб примирити, навчити взаємозалежності орієнтованих на лідерство дітей?

Проблема лідерства торкається, на нашу думку, принаймні трьох вузлових проблем: 1) дитячо-батьківські стосунки як чинник формування лідерських якостей; 2) ровесницькі стосунки; взаємодія з ровесниками як школа виховання лідера; 3) організація освітнього процесу як фактор сприяння/ гальмування становлення й розвитку лідерських якостей у загальному контексті розвитку особистості дитини.

Інтерв'ювання провідних фахівців у галузі дошкільної освіти відносно ставлення до проблеми лідерства також яскраво продемонструвало багатовекторність у розумінні його суті. Так, на думку О. Ліннік, доцента кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Б. Грінченка, це поняття не виправдано підміняється батьками, коли за лідерство часто приймається дитячий егоїзм та небажання враховувати інтереси оточення. Багатьох із них цілком задовольняє, що їхня дитина, «пробігшись по головах», може видертися нагору й переможно з'їхати з гірки поза чергою. Безумовно, культивування відчуття власної

унікальності та нахабства спотворює душу дитини. З іншого боку, дошкільникам взагалі притаманний егоцентризм, навіть сором'язливі хочуть бути визнаними. Погано це чи ні, некоректне питання, оскільки це природно. Якщо спробувати розкласти лідерство як особистісну якість на складники, то, вочевидь, виокремлюються такі риси як впевненість, ініціативність, рішучість, активна позиція, здатність до генерації ідей, комунікативні здібності тощо. Проте поряд з позитивними рисами неможливо ігнорувати можливість прояву нахабства, ігнорування бажань оточуючих або жадібності чи заздрості у якості ознак лідерства.

Ще один погляд на сутність лідерства розуміння лідерських якостей як задатків, з якими дитина народжується (О. Сущенко). Зрозуміло, що не можуть усі люди стати яскравими лідерами, оскільки мають різну, так би мовити, вагу таких задатків. Але з іншого боку, мудра природа гармонійно поєднує й урівноважує «баланс» різних здатностей, для того, щоб кожна дитина змогла повною мірою розвинути власні здібності у різновидах колективної діяльності й отримати досвід лідерства як відповідальності, взаємодопомоги, толерантності, взаємоповаги, готовності взяти на себе складну частину спільної роботи тощо. Отже, своєчасне формування лідерських якостей дозволить закласти міцні підвалини для розвитку в подальшому рис «лідера-гуманіста», який уособлює і моральні чесноти, і володіє стратегіями ефективного менеджменту, і буде здатний поєднувати в собі різні види лідерства організатор, творець, дипломат, порадник тощо.

Професор Г. Беленька також позитивно відповідає на запитання стосовно того, чи треба всім бути лідерами? Чи потрібна суспільству така кількість лідерів? Так, треба, потрібні. Адже рівні лідерства є різними: лідерство як вміння взяти відповідальність за себе, здійснити вчинок по відношенню до себе перший рівень, і він потрібен кожному для успішного життя в суспільстві; другий рівень – лідерство як здатність взяти на себе відповідальність за інших: зрозуміти, оцінити, навчити, мотивувати до дії, підтримати, захистити. Чим більше членів суспільства можуть його сягнути тим краще для його розвитку. Найвищий ступінь розвитку лідерства лідерство-служіння. Чи потрібні нам лідери, які здатні служити іншим – питання риторичне.

У дошкільному віці закладаються і формуються лідерські якості особистості. Умовою їх формування є надання дитині самостійності та підтримка її сил дорослими в оволодінні знаннями, вміннями, навичками доброти і творення краси.

Схожою з попередніми є оцінка лідерства О. Брежневою, докторантом лабораторії дошкільного виховання НДІ проблем виховання НАПН України, яка вважає, що лідерські якості необхідні будь-якій сучасній людині. Це продиктоване самим життям, потребами соціуму. Успішність людини певним

чином залежить від того, наскільки активну життєву позицію вона займає, наскільки готова до ключових ролей, чи є вона дійсно лідером свого життя й у суспільно-корисній діяльності. У такому контексті проблема лідерства набуває вирішального значення для суспільства.

Що ж стосовно дітей дошкільного віку, варто говорити не про лідерство, а про розвиток лідерського потенціалу у дошкільників, який виявляється, перш за все, в активності: чим активніша дитина у грі, змаганні, у взаємодії з іншими, тим більш виражені в ній саме лідерські якості. Отже, прагнення до лідерства у дошкільників втілюється у прагнення до переваги над іншими у своєму звичному середовищі.

Говорячи про взаємини дітей, науковець спирається на думку О. Залужного, який схарактеризував якості дитини-лідера: активність та ініціативність, здатність швидко знаходити вихід зі скрутного становища, впевненість у відстоюванні своєї точки зору і вмінні переконувати інших; рішучість і прагнення досягати поставленої мети; авторитет серед дітей групи бажання бути в центрі уваги; відповідальність; уміння керувати групою, розподіляти завдання, доручення між дітьми; психологічна готовність до роботи в команді; адекватність в оцінці досягнутих результатів. У виділеній ним типології лідерів виокремлюються ситуативні (лідер-інтелектуал, лідер-організатор, емоційний лідер і т. д.) і постійні.

Поширена думка про те, що деякі діти «від природи» не здатні до лідерства, далека від істини, лідером може бути і буває насправді за відповідних умов кожна дитина, зараз одна, в наступний момент інша і т. д. Лідерство може проявлятися ще в „ніжному“ віці, проте воно має визріти. Часто якісь ситуації пробуджують лідера, ситуативне лідерство є досить поширеним і, безперечно, всіх дітей треба готувати до того, щоб у майбутньому вони могли бути лідерами, тобто формувати готовність стати лідером.

Отже, надзвичайно важливим для розвитку лідерського потенціалу дитини є створення умов, які забезпечуватимуть прояв дитячої активності.

Докторантка Бердянського державного педагогічного університету І. Улюкаєва ключовою якістю лідера називає вміння впливати на інших людей, вміння повести за собою і вважає, що всім дітям треба дати спробувати себе в цьому, створюючи відповідне середовище і ситуацію. Для підтвердження своєї думки звертається до досвіду А. Макаренка, у виховній системі якого була ідея «зведених загонів», що створювалися для виконання будь-яких робіт. І в кожен загін призначався командир, який організував роботу і відповідав за неї. За таких умов кожна дитина багаторазово була в ролі командира і могла набути досвід організатора.

Висновки. Отже, не зважаючи на різні аспекти, які учасники полілогу виокремили в проблемі лідерства, всі їх думки єднає розуміння

важливості застосування комплексного підходу до формування базових особистісних якостей дошкільників, серед яких не як домінанту, а в контексті інших якостей варто розвивати лідерські якості у дітей, акцентуючи на формуванні самостійності та відповідальності дитини.

Література

1. Академічний тлумачний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/lider>. Заголовок з екрану.
2. Ананченко М. Лідерство и мифы о лидерстве. / М. Аванченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [altruism / sengine.cgi/5/23/7/8?page=&print=1](http://altruism.sengine.cgi/5/23/7/8?page=&print=1).
3. Диагностика социально-психологических характеристик малых групп с внешним статусом / С. Багрецов, В. Львов, В. Наумов, К. Оганян. – СПб.: Лань, 1999. – 640 с.
4. Лутошкин А. Н. Как вести за собой: Старшеклассникам об основах орг. работы / А. Н. Лутошкин; [под ред. **Б. З. Вульфова**]. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1986. – 208 с. 12.
5. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. [Пер. с англ.]. – М.: Дело, 2004. – 800 с.
6. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории / Б. Д. Парыгин. – М.: Мысль, 1971. – 348 с.
7. Социальная психология: Учеб. пособ. / [Под ред. **В. А. Сластенина**]. – М.: Academia, 2002. – 263 с.
8. Энциклопедический социологический словарь [общ. ред. акад. РАН **Г. Осипова**]. – М., 1995. – С. 355.

Набока О.

перший проєктор ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”, доктор педагогічних наук, доцент

УДК 159.373:005.3

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДНЗ

У статті актуалізувало значущість проблеми формування конфліктологічної компетентності для керівників ДНЗ у сучасних умовах. За результатами аналізу наукового доробку вітчизняних і зарубіжних науковців виявлено, що конфліктологічна компетентність становить одну із складових професійної компетентності в цілому та передбачає не лише формування відповідних знань та вмінь, а завжди має особистісне забарвлення якостями конкретної людини. На підставі вивчення практичного досвіду діяльності з проблеми формування конфліктологічної компетентності керівників ДНЗ, доведено, що найбільш ефективним засобом у цьому напрямку виступають тренінгові заняття з керівними кадрами, що дозволяють набутти теоретичних знань та досвіду практичної діяльності та суттєво знизити конфліктогенність педагогічного середовища.

ЗМІСТ

ВИЩА ШКОЛА

Гавриш Н., Сущенко О.....	3
БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСТВА У ДІТЕЙ	
Набока О.....	10
КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДНЗ	
Андрєєва М.О.....	19
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНТЕГРОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
Аматьєва О., Демченко М.....	25
ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ ФАКУЛЬТЕТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	
Брежнєва О.....	32
МАТЕМАТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ	
Василенко О.....	40
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ПЕДАГОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	
Головко М., Міхєєва О.....	49
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЖИСЕРСЬКОЇ ГРИ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ «Я-КОНЦЕПЦІЇ» У ДОШКІЛЬНОМУ ДИТИНСТВІ	
Іванчук С.....	58
ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Корецька Л.	64
ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОСТОРУ	